

# Drinkgedrag kan aangeboren zijn

## Alcoholisme

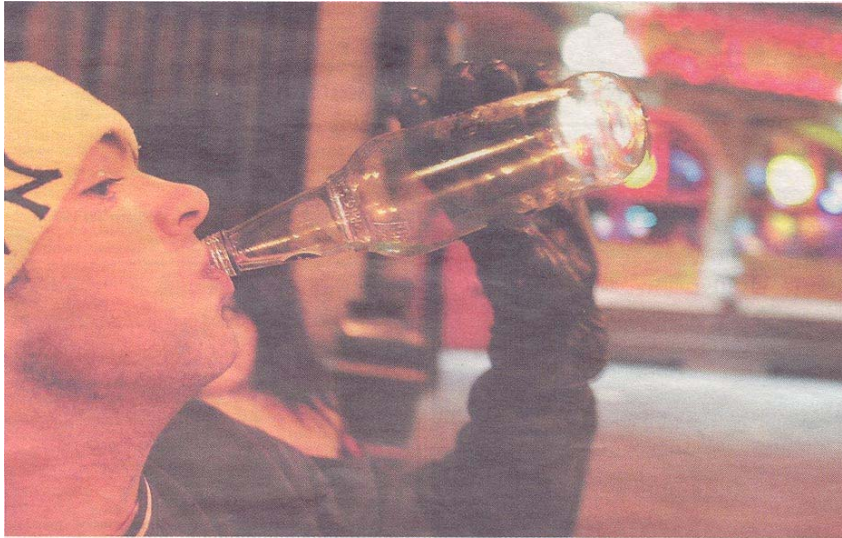
Drankmisbruik is vaak aangeleerd, maar kan ook genetisch bepaald zijn. Alcoholisme als ziekte beschouwen kan echter nadelig uitpakken.

door Nathalie Donders e.a.

In de media wordt zoveel aandacht besteed aan het alcoholprobleem onder jongeren dat je haast zou denken dat dit de enige groep is die aandacht nodig heeft. De drankproblemen onder jongeren zijn inderdaad erg groot, maar alcoholisme komt in alle leeftijdsgroepen, rangen en standen voor. Uit cijfers van Stichting Informatievoorziening Zorg blijkt dat de alcoholproblematiek onder 55-plussers de laatste jaren fors is gestegen.

Alcoholverslaving wordt vaak gezien als een vorm van aangeleerd gedrag waarop iemand aanspreekbaar is. Aangeleerd gedrag kan ook weer worden afgeleerd en daarop is nog vaak de behandeling gericht. Echter, er komen steeds meer aanwijzingen uit wetenschappelijk onderzoek dat alcoholisme een biologisch verankerde kwaal is. Ruim 50 procent van de kans op alcoholisme, zou bepaald worden door genetische factoren. Onderzoek bij ratten laat tevens zien dat overmatig alcoholgebruik leidt tot blijvende veranderingen in hersengebieden die bij zoogdieren een rol spelen bij emotie, motivatie, geheugenvorming en impulsiviteit. In de wetenschappelijke literatuur wordt geopperd dat deze veranderingen misschien kunnen worden doorgegeven aan het nageslacht.

Bij ziektes als borstkanker en darmkanker wordt veel verwacht van nieuwe genetische technologie: preventie en behandeling gebeuren tegenwoordig vaak op basis van het genetisch profiel van een patiënt of tumor. Ook bij alcoholisme gaan ge-



Drankmisbruik speelt bij jong en oud.

FOTO REUTERS

regeld stemmen op om personen met aanleg vroegtijdig op te sporen met DNA-technieken, zodat gerichte preventieve acties ondernomen kunnen worden. Een alcoholisme- risico-DNA-test bij alle jongeren of jongeren uit 'risico-gezinnen'? Tevens zou het genetisch perspectief kunnen bijdragen aan een betere behandeling van mensen met een alcoholprobleem.

Onlangs betoogde de Engelse psychiater Dalrymple dat verslaafden volledig aanspreekbaar zijn op hun gedrag. Door de inzichten in de rol van genetische factoren en blijvende veranderingen in de hersenen wordt alcoholisme juist steeds vaker beschouwd als een chronische hersenziekte in plaats van een gedragsprobleem. Alcoholisten worden niet meer als 'slecht' maar als 'ziek' beschouwd. Het hersenziektemodel en de zoektocht naar de 'foute' genen zouden bijdragen aan het verminderen van de stigmatisering die veel

alcoholisten nu ondervinden. Diverse ondervraagde alcoholisten geven echter aan dat zij dan een ziekte mogen hebben maar dat hen dat niet ontslaat van de verantwoordelijkheid om niet te drinken. Het is net als met diabetes: als je die ziekte hebt, heb je een eigen verantwoor-

### Alcoholisten als zieken neerzetten kan ook tot discriminatie leiden

delijkheid voor je eetpatroon. Aandacht voor de koppeling tussen genetica en alcoholisme is niet nieuw. Al in de negentiende eeuw werd een belangrijke rol toegeschreven aan erfelijke factoren. Preventie vond aanvankelijk plaats via leefstijladviezen. Begin twintigste eeuw kwamen ook eugenetisch geïnspireerde interventies in beeld. Door

sommige wetenschappers, artsen en politici werd geopperd dat huwelijksverboden en sterilisaties om economische redenen te overwegen waren. Het genetische perspectief bij alcoholisme leidde toen tot stigmatisering en discriminatie van de zogenaamde 'geboren dronkelappen'. Deze maatschappelijke reacties zouden ook kunnen optreden bij de huidige herwaardering van het genetische perspectief. Te denken valt aan verzekeraars die op basis van erfelijke informatie weigeren een verzekering af te sluiten of een hogere premie vragen. Of werkgevers die sollicitanten met een risico op verslaving niet aannemen, vanwege een mogelijk toekomstig probleem van verhoogd ziekteverzuim met alle kosten van dien. Zelfs als alcoholverslaving zich nooit openbaart, kunnen personen met verhoogde aanleg voor alcoholisme worden uitgesloten. Ook bij behandeling op ba-

sis van het genetisch profiel valt stigmatisering en discriminatie te verwachten: als je het gunstige profiel hebt, kun je van je alcoholprobleem afkomen. Maar wat als je niet de gunstige genen hebt? Dergelijke personen zouden wel eens beschouwd kunnen worden als 'redde-loos verloren'.

De gentechnologische ontwikkelingen blijken minder snel te gaan dan direct na de ontcijfering van het humane genoom werd verwacht. De zoektocht naar alcoholgenen is in volle gang, maar de biologische verankering van alcoholisme is eerder een complexe vooronderstelling dan een feit.

Er is namelijk niet slechts één alcoholisme-gen, want vele genen en genvarianten spelen een rol. Bovendien blijken ook persoonlijkheidskenmerken en omgevingsfactoren van invloed te zijn. Mensen met een verhoogde genetische gevoeligheid voor alcoholisme hoeven geen alcoholprobleem te krijgen als alcoholgebruik in hun omgeving niet wordt gestimuleerd. Personen zonder verhoogde genetische gevoeligheid kunnen overmatig naar de fles grijpen als zij emotionele gebeurtenissen proberen te verzachten met alcohol.

.De mogelijkheden om vroegtijdig 'bokken' van 'schapen' te onderscheiden zijn daarom nog toekomstmuziek. Maar behandeling op basis van het genetisch profiel lijkt volgens wetenschappers wel degelijk dichtbij.

Preventie en behandeling van alcoholisme verdienen alle mogelijke aandacht, maar overheersende nadruk op genetische factoren heeft het risico van stigmatisering en wellicht marginalisering van nieuwe 'probleemgroepen'. We moeten voorkomen dat het DNA-technologische middel erger wordt dan de kwaal alcoholisme.

**Nathalie Donders, Nicolas van Geelen en Frans Meijman** zijn als onderzoekers verbonden aan de afdeling Metamedica VU medisch centrum en Stichting Maatschappij en Onderneming.